

JERZY JAROWIECKI

**Działalność Koła Naukowego Historyków im. Joachima Lelewela
w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie
w latach 1951—1961¹**

Życie naukowe studentów historii WSP początkami swymi sięga roku 1951, kiedy to w miesiącu listopadzie piętnastoosobowa grupa studentów, zorganizowana przez mgr Zbigniewa Tabakę, ówczesnego asystenta Katedry Historii Polski, przyjęła nazwę studenckiego Koła Naukowego Historyków. Zorganizowanie w Uczelni życia naukowego studentów historii napotykało na dość istotne trudności. Warto przypomnieć, że o ile naukowy ruch studencki w kraju posiadał już dość znaczne osiągnięcia, to w WSP zaczął się rozwijać w czasie, gdy studia miały charakter dwukierunkowy i trwały zaledwie trzy lata. Był to okres, gdy program studiów historycznych nie miał jeszcze ostatecznie sprecyzowanego profilu. W takiej sytuacji pozaprogramowy ruch naukowy był zjawiskiem powszechnie pożądanym, gdyż sprzyjał powstawaniu u studentów zainteresowań naukowych, a także zawodowych. Pozaprogramowy ruch naukowy, realizowany w kołach naukowych, stanowił w tych latach ważne narzędzie w zdobywaniu wiedzy — przez samokształcenie. Inicjatorom zorganizowania Koła Historyków początkowo chodziło nie tylko o zaspokajanie pasji poznawczej młodzieży, czy o wdrażanie jej do samodzielnej pracy badawczej, lecz głównie o budzenie zamiłowania do studiowanej dyscypliny, o uzupełnienie treści programowych najnowszymi osiągnięciami wiedzy historycznej i wynikami badawczymi w tym zakresie, o stałe i konsekwentne rozszerzanie horyzontów myślowych studentów. Na wstęp-

¹ Rzecz została opracowana w oparciu o materiały archiwalne Koła Naukowego Historyków, księgę protokołów oraz relacje dawnych członków Koła, głównie dr Z. Tabaki i mgr Z. Ruty — pracowników naukowych Katedry Historii Polski WSP w Krakowie.

nych spotkaniach studenci-członkowie Koła omawiali podstawowe założenia i metody pracy oraz ustalali program działania, rozpoczynając tym samym pierwszy, poważny okres naukowego ruchu studentów historii, rozwijającego się pod opieką mgr Zbigniewa Tabaki i dr Ignacego Zarębskiego.

W początkach działalności Koło Naukowe miało — podobnie jak inne koła w Uczelni w pierwszych latach swego istnienia — charakter koła przedmiotowego. Skupiało przede wszystkim studentów lat młodszych i miało na celu pogłębienie wiedzy ogólnej przez wprowadzenie do tematyki zebranych problemów nie zawsze związanych bezpośrednio z obroną dyscypliną studiów. Często były to zagadnienia z pogranicza filozofii, etyki. Działalność Koła oparto głównie o system odczytów i prelekcji bądź to pracowników naukowych, bądź też studentów. Ta ostatnia forma, coraz częściej stosowana, zyskiwała na popularności. Członkowie Koła, w oparciu o ustaloną wcześniej na ogólnych zebraniach literaturę przedmiotu, przygotowywali referaty, które następnie wygłaszali. Referatom towarzyszyła zwykłe ożywiona dyskusja; ścierały się w niej rozmaite poglądy ideowe i polityczne. Kontrowersje o charakterze ideowym pozwalały studentom kształtować swe poglądy, przekonania. Nadto członkowie Koła opracowywali bieżąco informacje o charakterze bibliograficznym.

W roku akad. 1951/52 Koło Historyków swoje wysiłki skoncentrowało wokół dwu tematów: pierwszy dotyczył metodologicznych podstaw badań naukowych, drugi — sprawy chłopskiej w XIX w. Tym dwom kwestiom podporządkowano wszystkie referaty, poddane dyskusji i ocenie na plenarnych zebraniach Koła, w których uczestniczyli także studenci nie należący do niego. I tak kolejno wygłoszono i przedyskutowano następujące zagadnienia: *Wytoczne I Kongresu Nauki Polskiej* (Barbara Kunert), *Metodologia marksistowskich badań historycznych* (mgr Zbigniew Tabaka), *Kwestia włościańska w Polsce przedrozbiorowej* (Zygmunt Pomierny), *Sprawa chłopska w czasie powstania kościuszkowskiego* (Ignacy Wątor), *Położenie chłopów w dobie Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego do 1830 r.* (Matylda Pytlik).

Rok następny przyniósł pewne zmiany w kierunkach działalności młodych historyków, których liczba zwiększyła się do 35. Początkowej działalności Koła Naukowego Historyków — niezależnie od intencji organizatorów — towarzyszyła tendencja pewnego elitaryzmu. W pracy, która coraz bardziej nabierała charakteru naukowo-badawczego, kształcą wśród studentów umiejętność samodzielnego rozwiązywania zagadnień naukowych, uczestniczyła tylko młodzież najzdolniejsza; w cieniu pozostawali studenci średnio zdolni. Umiejętna inspiracja opiekunów Koła spowodowała, iż stan ten uległ pewnej zmianie: zainteresowania naukowe znalazły oddźwięk wśród szerszego kręgu studentów. Było to również wynikiem odpowiednio do zainteresowań dobranej tematyki naukowo-poznawczej. Działalność organizacyjna i programowa Koła zaczęła szerzej promieniować na studentów nie zrzeszonych, których zainteresowania nie wychodziły poza program studiów. Problematyka badawcza została związana z miastem Krakowem i jego dziejami. Każdy z opracowywanych referatów połączony był z naukową wycieczką po zabytkach grodu wawelskiego. Tę formę atrakcyjnej działalności poszerzono o wyjazdy poza Kraków, np. do Ojcowa, Oświęcimia. Szczególnie udana była wycieczka Koła i jego sympatyków na wystawę Odrodzenia w Warszawie (listopad 1953). Podjęto również działalność kulturalno-rozrywkową, urządzano wieczorki za-

poznawcze. W sumie stworzyło to znakomitą atmosferę koleżeńskości, wpłynęło na kształtowanie się kolektywów samopomocy. Na plenarnych posiedzeniach przedyskutowano kilka referatów, opracowanych przez poszczególnych członków-studentów. Były to: *Kraków przed lokacją* (Stanisław Stachura), *Kraków w okresie polokacyjnym do czasów Kazimierza Wielkiego* (Joanna Trębaczowska), *Kraków w dobie Renesansu* (Kazimierz Bibrzycki). W tym okresie w Kole wyodrębniono sekcję bibliograficzną. Jednocześnie podjęto prace przygotowawcze związane z Ogólnopolskim Zjazdem Młodych Historyków, jak również zorganizowaniem w Uczelni pierwszej sesji naukowych kół Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Do najświetniejszych w działalności Koła należał rok 1953/54. Złożyło się na to wiele przyczyn. W latach poprzednich w procesie dydaktycznym Uczelni szczególną troską otaczano studentów, którzy sprawiali wiele kłopotów; organizowano dla nich rozmaitego rodzaju konsultacje, repetytoria, tworzone dla nich zespoły samopomocowe. Na marginesie zaś niejako zabiegów dydaktycznych w pewnym stopniu pozostawiono „średnich” i tzw. „przodujących” studentów, którzy bez większych trudności przechodzili przez lata studiów. Spostrzeżono się jednak dość szybko, że niezwracanie większej uwagi na tę najbardziej wartościową część młodzieży, zdolnej, obowiązkowej i chętnej do studiów, może niekorzystnie odbić się na jej rozwoju. Dlatego też w następnych latach głównie ten typ studentów „wciągano” czy kierowano do pracy w kołach naukowych, rozbudzając w nich zainteresowania badawcze. Stąd rok akad. 1953/54 obfitował w niezwykle ciekawe, można powiedzieć wręcz atrakcyjne imprezy Koła Naukowego Historyków. Oddajmy głos dokumentom. Oto w pierwszych dniach lutego 1954 r. w różnych punktach Uczelni ukazały się niecodzienne ogłoszenia, które swą szatą graficzną i treścią przyciągały młodzież studującą:

„My, Wyższej Szkoły Krakowskiej, którą Pedagogiczną zowią, Scholarze, szczerym sercem jubilej owego pamiętnego nacyi zwycięstwa nad przewrotnym Panny Maryi Zakonem Krzyżackim uczcić chcący, fest radosny ogłaszamy, nam polskich ziem pomorskich do Ojczyzny przywrócenie jako to A. D. 1454 się stało. W materyje tej Scholares naszej facultatis historicae Disputę Uczoną nieść będą przez Societas, którą Kołem Historycznym zwać umyślono. Odbędzie się w Aulej naszej prześwietnej Szkoły feria VI, vulgo piątek, die 26, godzina 17, księżyca Februarii. Tamże przyjsz zechciej, a on Jubilej ochotnym sercem wraz z nami uczcie racz, o co wdzięcznie prosimy; mądrymi dysputami umysł nakarmiwszy, słuchać będziesz wdzięczne stare melodyje gwoli rozradowaniu myśli swojej”.

Zgodnie z zapowiedzią 26 lutego aula krakowskiej WSP zgromadziła sporo młodzieży studenckiej, przybyło wielu gości z innych wyższych uczelni Krakowa i spoza grodu wawelskiego na uroczystą sesję naukową. Jej echa daleko wyszły poza mury Uczelni, znalazły oddźwięk w relacjach prasowych. M. in. „Gazeta Krakowska” donosiła:

„Kilka dni temu odbyła się na WSP pierwsza sesja naukowa zorganizowana przez Koło Naukowe Historyków. Otwarcia sesji dokonał kierownik Katedry Historii Polski [faktycznie: Powszechnej — JJ] prof. dr Józef Garbaciak. Tematem sesji było 500-lecie odzyskania Pomorza, przypadające w tym roku. Już kilka dni przed rozpoczęciem sesji grupy studentów skupiały się przed dużym afiszem zapowiadającym sesję, a pisanym językiem piętnastowiecznym. Aula Szkoły pomieściła

wielu gości: nie tylko historyków, ale studentów wszystkich kierunków, a także zaproszona ze szkół średnich młodzież. Na wstępie kolega Kaźmierowicz odczytał tekst Długosza, opisujący rok 1454 — przygotowania do wojny. Referat pt. *Pięćsetlecie odzyskania Pomorza przez Polskę* wygłosił kol. Kiryk, student III roku historii. Po referacie rozpoczęła się żywa dyskusja, w której omawiano szereg zagadnień, uwypuklając takie jak polityka Watykanu wobec Polski, zagadnienie poszczególnych warstw społecznych i ich rola w wojnie. Szczególnie jasno naświetlono udział w wojnie mieszczan Elbląga i Gdańska².

W tym samym roku Koło Historyków dla uczczenia święta klasy robotniczej, 1 Maja, podjęło się zorganizowania sesji naukowej, poświęconej walce nauczycielstwa o demokratyczną szkołę. Zamierzenia te spotkały się z dużym zainteresowaniem studentów-przyszłych nauczycieli, a także środowisk nauczycielskich. W jednym z kwietniowych numerów studenckie pismo „Po prostu” pisało:

„W krakowskiej WSP podjęto zobowiązanie zorganizowania sesji naukowej poświęconej walce nauczycielstwa o demokratyczną szkołę w dwudziestoleciu międzywojennym i pracy w okresie 10-lecia Polski Ludowej. Sesję tę — pierwszą tego rodzaju w Polsce — zorganizuje Koło Naukowe Historyków”.

Sesja odbyła się 4 maja 1954 r. Przewodniczył jej doc. dr Ignacy Zarębski, a uczestniczyło w niej obok studentów wielu pracowników naukowych, którzy w dyskusji dzielili się wspomnieniami z młodymi kandydatami do zawodu nauczycielskiego. Sesja miała charakter roboczy, a celem jej było przedyskutowanie i ocena przygotowanych referatów na Ogólnopolski Zjazd Młodych Historyków. Złożyły się na nią referaty opracowane przez studentów-członków Koła, o następującej treści: *Związek Nauczycielstwa Polskiego w dwudziestoleciu międzywojennym* (Edward Łysiłk), *Nauczycielstwo i kształtowanie jego ideologii w 10-leciu powojennym* (Ryszard Sławęcki).

Równocześnie z przygotowaniem do poszczególnych sesji prowadzono normalną działalność odczytową w samym Kole, związaną tematycznie z Krakowem. Między innymi odbyła się dyskusja nad interesującym referatem Józefa Dziechciowskiego pt. *Kraków w okresie baroku*.

W latach 1954/55 do 1955/56 naukowy ruch studencki historyków przechodził pewne przesilenie, które głównie uwydatniło się w r. 1956. Zaistniało sporo czynników hamujących rozwój aktywnej działalności studenckiego ruchu naukowego. Przede wszystkim studenci przeciążeni byli nadmierną ilością zajęć, co ogromnie utrudniało samodzielne studia. Pisał o tym kierownik Katedry Historii Powszechnej prof. Józef Garbacik w swojej pracy *Z dziejów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie*³:

„Podniesiono znacznie wymagania [...] przy egzaminach, na skutek jednak przeciążenia programów wielką ilością zajęć doszło do uniemożliwienia należytego po-

² „Gazeta Krakowska” z dnia 3 marca 1954 r.

³ *Z dziejów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (1946—1956). Część ogólna*. Opracował Józef Garbacik [w:] *Dziesięciolecie WSP w Krakowie. 1946—1956*. Kraków 1957, s. 21.

głębienia studiów przez lekturę i bardziej samodzielną pracę. Widać było zwłaszcza w latach 1954—1956 oznaki przemęczenia studentów”.

Tak więc działalność naukową studentów w tych latach należało mierzyć możliwościami czasowymi. W większości wypadków oznaczało to przesunięcie pracy naukowo-badawczej na plan dalszy. Na ruchu naukowym Koła Historyków zaciążyły także wydarzenia roku 1956. Studenci historii, z których wielu było członkami PZPR, należeli do czołowej grupy aktywu studenckiego i żywo uczestniczyli w życiu politycznym Uczelni i środowiska akademickiego.

Mimo tego członkowie Koła Historyków wzięli aktywny udział w pracach przygotowawczych do opólnopolskiego Zjazdu Młodych Historyków, wchodząc w skład Komitetu Organizacyjnego. Na Zjeździe, który odbył się jesienią 1954 r. (29 XI — 1 XII) w dziesięciolecie Polski Ludowej, 15-osobowa delegacja studentów krakowskiej WSP wystąpiła z referatem pt. *Walka nauczycielstwa polskiego z próbami faszystyzacji szkoły w okresie 20-lecia międzywojennego*, który spotkał się z powszechną aprobatą. Również wysoko zostały ocenione wystąpienia dyskusyjne członków Koła. W roku 1955 młodzi historycy zorganizowali w 300 rocznicę najazdu szwedzkiego na Polskę II Sesję Kół Naukowych w Uczelni, na której wystąpili z referatem *Walka narodu polskiego z najazdem szwedzkim*. Jednocześnie członkowie Koła zaangażowali się bardzo aktywnie w przygotowanie obchodów dziesięciolecia Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie.

Wydarzenia październikowe zamknęły pierwszy okres działalności Koła Historyków. Po kilkumiesięcznej przerwie nastąpił drugi etap w poczynaniach organizacyjnych i badawczo-naukowych studentów historii. Zrewidowano częściowo dotychczasowe formy działania; poza kontynuacją dotychczasowych sporo miejsca w działalności Koła Naukowego zajęły imprezy o charakterze kulturalno-rozrywkowym i towarzyskim: wycieczki, wieczorki, spotkania z przedstawicielami świata nauki, politycznymi itp. Miało to pierwszorzędne znaczenie kształcące i wychowawcze dla młodych adeptów zawodu nauczycielskiego. Spotkania z wybitnymi specjalistami pozwalały zapoznać młodzież z aktualnym warsztatem ich pracy badawczej. Wycieczki do bibliotek, muzeów i zabytków w Krakowie, a także dalsze wycieczki krajoznawcze pozwalały rozszerzać horyzonty myślowe studentów. W sumie proces reorganizacji był dość udany, a urzędowa nieraz, często o charakterze przymusu atmosfera ustępowała na rzecz nowych objawów zainteresowania i aktywności, przedsiębiorczości i pomysłowości w organizacji pracy.

Drugi okres działalności Koła rozpoczął się w pierwszych miesiącach roku 1957. Ogólnie uznaną formą działalności, poza wymienionymi, było opracowywanie przez studentów referatów o tematyce innej, aniżeli zagadnienia opracowywane na ćwiczeniach czy seminariach. W zebraniach naukowych uczestniczyło wielu studentów nie będących członkami Koła. Ale to nie wystarczyło. Postanowiono działalność Koła powiązać bliżej z planami naukowymi katedr historycznych WSP, a obok zainicjowanych prób samodzielnej pracy badawczej członków Koła, prezentowanych na zebraniach zespołu, zaczęto wysłuchiwać referatów pracowników naukowych. Z tematów, które przedyskutowano w czasie spotkań, dwa szczególnie wzbudziły duże zainteresowanie, a mianowicie referat studenta Hieronima Szczegóły pt. *Szkoły historyczne w Polsce* oraz mgr Jerzego Myślińskiego: *Wybrane zagadnienia z twórczości Askenazego*. Z wycieczek do najciekawszych należała kilku-

dniowa wyprawa na trasie Kraków—Gdańsk—Malbork—Toruń—Gniezno—Poznań—Kraków (25—29 czerwca 1957) oraz wycieczki do Wiśnicza i Niepołomic.

W roku następnym (1957/58) wzrosła wyraźnie ilość posiedzeń naukowych, ale referaty wygłaszali na nich głównie pracownicy naukowci. Był to właściwie cykl prelekcji związanych ze studiami nad historią Krakowa: *Kraków w okresie archeologicznym* (dr Stanisław Buratyński), *Kraków w okresie przedlokacyjnym* (doc. dr Józef Mitkowski), *Kraków po roku 1257* (doc. dr Krystyna Pieradzka). Doprowadzenie do takiej działalności Koła niewątpliwie przyniosło wiele korzyści, studenci pogłębili swą wiedzę, obserwowali metodę badań naukowych, ale nie brali bezpośredniego udziału w pracy badawczej, nie kształtowali pewnych nawyków poszukiwawczych. Ograniczali się tylko do działalności organizacyjnej: po raz pierwszy opracowany został statut Koła, bardzo aktywnie włączyli się do prac przygotowawczych związanych z VIII Zjazdem Historyków Polskich, którego sekcje obradowały w gmachu Wyższej Szkoły Pedagogicznej (14—17 września 1958).

Lata 1958—1959 przyniosły dalsze zmiany w kierunkach działalności Koła. Zebranie sprawozdawczo-wyborcze zdecydowało związać pracę naukowo-badawczą Koła z poszczególnymi seminariami oraz uznało za konieczne, aby na zebraniach naukowych przedstawiane były referaty studentów. Równocześnie zwrócono uwagę na dość istotną sprawę dla rozwoju naukowo Koła, a to na potrzebę nawiązania kontaktów z innymi kołami naukowymi tej samej specjalności. Konsekwencją tego stanowiska było nawiązanie współpracy ze studenckimi kołami naukowymi historyków Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu oraz Uniwersytetu w Łodzi. Nadto w swej działalności powiązano się z grupą działania Związku Młodzieży Socjalistycznej i Kołem Związku Młodzieży Wiejskiej. Ta łączność była jednym z czynników wychowania ideowego i wiązała działalność naukową członków Koła z pracą społeczną dla środowiska. W roku akad. 1958/59 odbyły się trzy posiedzenia naukowe z referatami: *Kraków w dobie Odrodzenia* (prof. dr Józef Garbacik), *Stosunek caratu do kwestii polskiej w latach 1914—1917* (Edward Nowel), *Źródła i czynniki zainteresowania nauczaniem historii w Polsce* (Józef Błaszczkiewicz).

Rok akad. 1959/60 przyniósł poważne ożywienie w pracy studentów historii. Wyrażało się to w wielokierunkowej działalności. Jeden kierunek to organizowanie odczytów i dyskusji naukowych na posiedzeniach Koła; prelegentami byli pracownicy naukowci. I tak dr Alojzy Gembala wygłosił odczyt pt. *Śląsk w okresie starożytnym*, prof. dr Adam Przyboś przedstawił pracę: *Kraków w XVII i XVIII wieku*, zaś dr Jan Perdenia omówił *Sytuację polityczną w prawobrzeżnej Ukrainie w XVII i XVIII wieku*. Drugi kierunek reprezentowała działalność popularyzatorska. Członkowie Koła opracowali szereg referatów popularno-naukowych i w porozumieniu z Zarządem Wojewódzkim ZMW wygłosili we wsiach województwa krakowskiego 18 odczytów o tematyce historycznej. W akcji tej wyróżniła się poważna grupa studentów, a wśród nich Czesław Bugdański, Leon Lijowski, Józef Półwiartek, Józef Trędowicz.

Kontynuując współpracę z innymi kołami naukowymi członkowie krakowskiego zespołu historyków wspólnie z Kołem Historyków Uniwersytetu w Łodzi pracowali nad zebraniem materiałów dotyczących działalności łódzkiej grupy studentów na UJ w latach międzywojennych (dla publikacji ju-

biluszowej Uniwersytetu w Łodzi). Prowadzili także wstępne prace nad zorganizowaniem wspólnego seminarium z Kołem Naukowym UJ na temat ruchu młodzieżowego w uniwersytecie krakowskim w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Nawiązali również kontakt z rzeszowskim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Historycznego, uczestniczyli w jego posiedzeniach, dyskutowali na temat referowanych tam prac. Członkowie Koła często brali udział w ogólnopolskich seminariach naukowych. I tak studenci Wacław Karaś, Czesław Bugdalski i Tadeusz Kowalski uczestniczyli w ogólnopolskim seminarium historycznym, zorganizowanym w Warszawie w rocznicę Rewolucji Październikowej, poświęconym stosunkom polsko-rosyjskim, a przedstawiciele Koła, Krystyna Pięta i Zbigniew Wolf w Ogólnopolskim Zjeździe Kół Naukowych w Poznaniu (10—13 marca 1960). Nadto szereg członków Koła publikowało materiały z działalności lewicy akademickiej w czasopismach „Od nowa” i w „Głosie Młodzieży Wiejskiej”. Tej działalności naukowej i popularyzatorskiej towarzyszyła także działalność kulturalno-rozrywkowa. Organizowano wieczorki towarzyskie, odwiedzanie teatrów, wycieczki.

Kolejny rok akademicki (1960/1961) stanowił kontynuację wspomnianych form działalności. Do odnotowania pozostaje udział członków Koła (Alina Wróblewska i Anna Blak) w Ogólnopolskim Seminarium Kół Historycznych w Łodzi na temat *Upadek państwa szlacheckiego Polski w XVIII wieku* oraz wspólne posiadzenie kół naukowych historyków WSP i UJ w sprawie zorganizowania seminarium na temat *Ruchu młodzieżowego w UJ w okresie dwudziestolecia międzywojennego*. Do Komitetu Organizacyjnego weszli z WSP Zbigniew Wolf i Krystyna Pięta, a Marian Wierzbicki przygotował referat pt. *Walka o polityczne oblicze Bratniej Pomocy UJ w okresie dwudziestolecia*. Seminarium odbyło się w grudniu 1961 r. i zgromadziło młodzież studentką z wszystkich uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych w Polsce. Delegacja Koła Historyków krakowskiej WSP odniosła w nim poważny sukces. Podniosło to niewątpliwie pozycję młodych historyków w ogólnopolskim środowisku akademickim. Miejscowa prasa odnotowała to wydarzenie:

„Kraków był miejscem spotkania kół historyków wszystkich uniwersytetów polskich i wyższych szkół pedagogicznych. Na dwudniowym seminarium omawiano zagadnienia radykalnych organizacji młodzieżowych i studenckich w okresie międzywojennym [...]. W sumie podczas seminarium wygłoszono pięć referatów. Dotyczyły one organizacji młodzieżowych na UJ w latach 20-tych, w latach 30-tych, blokady akademickiej w r. 1937, organizacji kulturalnych i artystycznych na UJ w 1930—39. Szczególnie duże zainteresowanie wywołał referat o blokadzie akademickiej w 1937 r., który wygłosił student WSP — Marian Wierzbicki”⁴.

Wokół Koła skupiało się coraz więcej słuchaczy, zaś powiązanie zainteresowań badawczych studentów z działalnością naukową katedr historycznych pozwalało na osiąganie poważnych wyników w dalszej jego pracy. Wyniki te były także rezultatem współdziałania Koła z organizacjami młodzieżowymi oraz umiejętnej inspiracji opiekuna naukowego.

⁴ „Gazeta Krakowska” z dnia 12 grudnia 1961 r.

Skład zarządów Koła Naukowego Historyków
w latach 1951—1961

Rok akad.	Skład zarządu:	
1951/52	Przewodniczący: Zastępca: Sekretarz: Opiekun:	Józef Kornas Zygmunt Pomierny Joanna Trembaczevska mgr Zbigniew Tabaka
1952/53	Przewodniczący: Zastępca: Sekretarz: Opiekun: Kurator:	Edward Łysik Feliks Kiryk Anna Sysło mgr Zbigniew Tabaka dr Ignacy Zarębski
1953/54	Przewodniczący: Zastępca: Sekretarz: Opiekun: Kurator:	Edward Łysik Feliks Kiryk Anna Sysło mgr Zbigniew Tabaka dr Ignacy Zarębski
1954/55	Przewodniczący: Zastępca: Sekretarz: Opiekun:	Józef Dziechciowski Zdzisław Świstak Elżbieta Fiołek mgr Ignacy Wątor
1955/56	Przewodniczący: Zastępca: Sekretarz: Opiekun:	Józef Dziechciowski Zdzisław Świstak Elżbieta Fiołek mgr Ignacy Wątor
1956/57 (do kwietnia 58)	Przewodniczący: Zastępca: Sekretarz: Skarbnik: Opiekun:	Ryszard Prus Kazimierz Kulesza Zygmunt Ruta Józef Jachymiak doc. dr Ignacy Zarębski
1957/58 (od kwietnia 58)	Przewodniczący: Zastępca: Sekretarz: Skarbnik: Opiekun:	Zygmunt Ruta Józef Jachymiak Józef Wendt Józef Półćwiartek mgr Feliks Kiryk
1958/59	Przewodniczący: Zastępca: Sekretarz: Opiekun:	Zygmunt Ruta Józef Jachymiak Józef Półćwiartek dr Tadeusz Słowikowski

1959/60	Przewodniczący: Zastępca: Sekretarz: Członkowie: Opiekun:	Józef Półwiartek Wacław Karaś Krystyna Pięta Jerzy Gembala Anna Kot Zbigniew Wolf doc. dr Tadeusz Słowikowski
1960/61	Przewodniczący: Zastępca: Sekretarz: Członkowie: Opiekun:	Krystyna Pięta Marian Wierzbicki Anna Kot Marian Drożdż Jerzy Gembala Jan Jagła Konstanty Mlonek prof. dr Adam Przyboś
1961/62	Przewodniczący: Zastępca: Sekretarz: Członkowie: Opiekunowie:	Ireneusz Wrzesień Marian Wierzbicki Maciej Rek Andrzej Bogusz Helena Dudek Bohdan Makarewicz Krystyna Pięta prof. dr Adam Przyboś mgr Henryk Kocój

РЕЗЮМЕ

Деятельность Научного студенческого кружка историков им. Иоаннуса Лелевеля в Высшей педагогической школе в Кракове в 1951—1961 годах

Свою статью о научной деятельности студентов истории автор начинает общими замечаниями, касающимися характеристики научных кружков в Высшей педагогической школе в Кракове. Он констатирует, что вначале внепрограммная научная деятельность студентов встречала значительные трудности, связанные со структурой научного плана и программ, причем это касается также и программы истории.

Научный студенческий кружок историков, организованный в ноябре 1951 г. по инициативе научного сотрудника Кафедры истории Збигнева Табаки, был создан в те годы, когда в ВПШ работали главным образом предметные кружки, охватывавшие преимущественно студентов первых курсов. Целью этих кружков было выработать у студентов навыки творческого мышления; кружки были как бы подготовительными курсами мышления, пробуждающими интерес к предмету. В кружках студенты углубляли свои общие знания, восполняли программный материал данными новейших исследований из области данной научной дисциплины, часто занимались философскими и этическими проблемами.

Научное студенческое движение 1951—1961 годов автор подразделяет на два

периода: первый — с ноября 1951 года до июня 1956 года, второй — с начала 1957 года до конца 1961 года.

В первый период деятельность научного студенческого кружка историков, охватывающего немногочисленную группу способных студентов, опиралась на систему лекций и докладов научных сотрудников; однако основное значение имели рефераты, подготовленные студентами — членами кружка, основанные на утвержденной прежде на собрании кружка научной литературе, с которой частично познакомились также и другие члены кружка. Таким образом у студентов вырабатывалась самостоятельность в пользовании научной литературой, они удовлетворяли свое стремление к знаниям и приучались к самостоятельной исследовательской работе. В 1951/52 годах все внимание было сосредоточено на двух темах: *Методологические основы исторических исследований* и *Крестьянский вопрос в XIX веке*. В 1952/53 годах научно-исследовательская работа концентрировалась на истории Кракова. Каждая из разрабатываемых тем была связана с экскурсиями для осмотра исторических памятников города. 1954/56 годы являются самыми плодотворными для первого периода деятельности кружка. Были организованы научные сессии, которые получили широкую известность не только среди студентов, но и в научных кругах Кракова, о чем довольно обширно писала пресса (автор в статье приводит выдержки из печати). Особенно большое значение имела сессия, связанная с 500-летием возвращения Приморья; среди других автор выделяет сессию, посвященную деятельности Союза польских учителей в период междувоенного двадцатилетия (май 1954 года), а также сессию в трехсотую годовщину шведской агрессии на Польшу. В 1956 году в научном студенческом движении наблюдается определенный кризис, связанной как со структурой учебного плана, так и с октябрьскими событиями.

Начало второго периода деятельности научного студенческого кружка историков следует отнести к первым месяцам 1957 года. Как и в первый период, особенный упор делался на подготовку членами кружка докладов, однако одновременно работа кружка тесно координировалась с научными планами Кафедр истории ВПШ. Кроме того, кружок проявлял оживленную культурно-развлекательную деятельность: организовывал товарищеские вечеринки, экскурсии по Кракову и стране и т. д. Автор иллюстрирует деятельность кружка многочисленными примерами, приводит тематику научных собраний. Среди новых форм работы кружка автор указывает на установление связей с научными студенческими кружками других вузов (Ягеллонский университет, Университет в Лодзи, ВПШ в Ополе), а также участие в общепольских научных студенческих семинарах, причем отмечает большие успехи, которых достигли члены Кружка Краковской ВПШ. Так, например, на семинаре, посвященном деятельности молодежных и студенческих организаций Ягеллонского университета в междувоенное двадцатилетие, большой интерес вызвал доклад студента ВПШ Марьяна Вежбицкого. Члены кружка, наряду с научно-исследовательской работой, занимались также популяризаторской деятельностью. Вместе с кружком союза сельской молодежи они прочитали в деревнях Краковского воеводства 18 лекций, кроме того, активно участвовали в работе народных университетов. Благодаря своей научной активности и хорошей организации работы, Научный студенческий кружок историков Краковской ВПШ пользуется большим авторитетом в научных кругах Кракова и всей страны.

RÉSUMÉ

L'activité du Cercle Scientifique des Étudiants d'Histoire sous le nom de Joachim Lelewel à Ecole Pédagogique Supérieure à Cracovie dans les années 1951—1961

Dans ses réflexions au sujet du mouvement scientifique des étudiants d'histoire, l'auteur de cet article a débuté par des observations générales, se rapportant au caractère des cercles scientifiques à l'École Pédagogique Supérieure à Cracovie. Il a constaté, que les débuts du mouvement scientifique en dehors du programme d'enseignement des étudiants, rencontraient des difficultés à peu près essentielles, qui dérivait autant de la structure que du programme d'études, y compris le programme de l'histoire. Le Cercle Scientifique des Étudiants d'Histoire, organisé en septembre 1951, grâce à l'initiative de Zbigniew Tabaka, travailleur scientifique de la Chaire de l'Histoire de Pologne, a été fondé à l'époque, lorsque à l'école agissaient principalement les cercles des matières, formés avant tout aux premières années d'études. Les cercles des matières avaient pour but l'éveil de la pensée créatrice de l'étudiant, ils étaient devenus un genre d'école préliminaire de la pensée, de la stimulation de l'intérêt, porté à la science. On y approfondissait la science générale, et on y rendait plus complets les contenus selon le programme par des informations des résultats les plus récents des recherches du domaine de la discipline étudiée, souvent on s'occupait des thèmes de la philosophie et de l'éthique.

Dans le mouvement des étudiants d'histoire dans les années 1951—1961, l'auteur distingue deux périodes, et notamment: la première depuis novembre 1951 jusqu'à juin 1956, la deuxième depuis les premiers mois 1957 jusqu'aux derniers mois 1961.

Dans la première période, l'activité du Cercle Scientifique des Étudiants d'Histoire, concentrant un groupe relativement peu nombreux d'étudiants calés en histoire, s'appuyait sur un système de conférences des travailleurs scientifiques; cependant on adoptait principalement le principe de préparer les rapports par les étudiants — membres du Cercle, appuyés sur la littérature scientifique, fixée auparavant aux assemblées, dont le reste des membres faisait partiellement connaissance. De cette façon on assurait l'indépendance dans la mise au courant des étudiants avec l'histoire, on apaisait leur passion de connaissances et on les entraînait au travail individuel d'investigation. En 1951/52 on concentra l'attention sur deux problèmes: celui des bases méthodologiques des recherches historiques ainsi que celui de la paysannerie au XIXe siècle. En 1952/53 les travaux d'investigation scientifique se rapportaient à l'histoire de Cracovie. Chaque thème élaboré se liait avec les excursions parmi les monuments du château du Wawel. Les années 1954—1956 représentaient un maximum brillant dans la première phase de l'activité du Cercle. On organisa de sérieuses sessions scientifiques, qui trouvèrent un profond retentissement non seulement chez les étudiants, mais aussi dans le monde scientifique de Cracovie, ce qui fut largement rapporté par la presse (l'auteur cite les fragments de ces rapports). La session pour célébrer le cinquième centenaire de l'anniversaire de la reconquête de la Poméranie (février 1954) eut un caractère singulièrement important; ensuite l'auteur cite la session consacrée à l'activité de l'Alliance des Instituteurs Polonais (de deux sexes) dans la vingtaine de l'entre-deux-guerres (mai 1954), ainsi que la session du troisième centenaire de l'invasion suédoise en Pologne. En 1956 le mouvement scientifique

estudiantin subit une certaine crise; elle fut le résultat autant de la structure des études que des événements d'octobre.

La deuxième phase de l'activité du Cercle Scientifique des Étudiants d'Histoire date des premiers mois 1957. Autant que dans la première phase, on fit ressortir la préparation des rapports par les membres, mais en même temps on lia le travail du Cercle plus étroitement avec les plans scientifiques des chaires de l'histoire à l'École Pédagogique Supérieure. On déploya aussi une activité très animée du genre culturel avec distractions: des soirées de réunions, des excursions à Cracovie et dans le pays, etc. L'auteur illustre l'activité du Cercle par de nombreux exemples, en citant les thèmes présentés aux séances scientifiques. Parmi les nouvelles formes du travail du Cercle, il cite l'entrée en contact avec d'autres cercles scientifiques (Université Jagellonne, Université de Łódź, École Pédagogique Supérieure à Opole), la participation aux séminaires de tout le pays, au cours desquels les membres du Cercle remportaient de beaux succès. Il en fut ainsi au séminaire, consacré à l'activité des organisations radicales estudiantines et des jeunes dans la vingtaine de l'entre-deux-guerres à l'Université Jagellonne, où le rapport de Marian Wierzbicki, étudiant de l'École Pédagogique Supérieure, suscita un vif intérêt de l'assemblée. Les membres du Cercle, à côté du travail d'investigation scientifique, développaient une large activité de popularisation. Ensemble avec l'Alliance de la Jeunesse Compagnarde ils eurent dans les campagnes de la voïevodie cracovienne 18 prélections, ils participèrent activement dans les travaux des Universités Populaires. Par son activité scientifique et l'adresse de l'organisation, le Cercle Scientifique des Étudiants d'Histoire de l'École Pédagogique Supérieure acquit de l'autorité dans le milieu académique de Cracovie et du pays entier.